

ROLUL ACTORILOR STATALI ȘI NON-STATALI ÎN CONFIGURAREA MEDIULUI INTERNAȚIONAL DE SECURITATE

Autor: Tatiana Busuncian
Dr. , conferențiar universitar

2025

Conținuturi; Obiective de referință; Termeni-cheie

Conținuturi:

1. Actorii internaționali și sistemul de securitate
2. Statul generator de securitate: superputeri și marile puteri.
3. Statul generator de insecuritate: state slabe, state eșuate, state în colaps.
4. Instituții și organizații de securitate internațională

Obiective de referință:

- să identifice evenimentele, politicile și fenomenele relevante din domeniul relațiilor internaționale;
- să dezvolte capacități de analiză critică a transformării mediului internațional de securitate în perioada post război rece;
- să înțeleagă logica proceselor globale și a dezvoltării sistemului internațional din perspectivă politică, socioeconomică, geostrategică etc;
- se explică și interpretează concepte, paradigme și teme din domeniul studiilor de securitate internațională;
- se aplică metode generale și specifice în analiza și relaționarea conceptelor teoretice în contextul practic.

Actorii internaționali și sistemul de securitate

Sistemul internațional de securitate constituie un amalgam complex de relații, interese și puteri și este în continuă evoluție. În acest context, actorii internaționali, de la state naționale până la organizații non-guvernamentale, joacă un rol crucial în modelarea și menținerea securității. Interacțiunile dintre acești actori, caracterizate atât prin cooperare, cât și prin competiție, definesc peisajul securitar contemporan.

Actorii internaționali joacă un rol crucial în sistemul de securitate internațională, contribuind în mod variat la stabilitatea sau instabilitatea acestuia. Aceștia pot include state naționale, organizații internaționale guvernamentale (ONU, UE, NATO) și neguvernamentale (International, Greenpeace, Crucea Roșie etc., influențează agenda internațională prin advocacy și acțiuni umanitare.), corporații multinaționale și chiar indivizi influenți. Interacțiunile și strategiile lor afectează securitatea globală prin politicile lor externe, alianțele militare, activitățile economice și tehnologice, precum și prin influența lor în mediile politice și sociale internaționale.

Actorii internaționali și sistemul de securitate

În mediul internațional de securitate, atât actorii statali (statele suverane), cât și actorii non-statali joacă un rol important în influențarea și configurarea dinamicii globale de securitate. În ultimele decenii, natura conflictelor și a amenințărilor s-a schimbat, implicând mai mult ca oricând o gamă largă de actori non-statali care colaborează, concurează sau chiar provoacă actorii statali în problemele de securitate internațională.

Statele suverane au fost și rămân principalii actori în securitatea internațională. Ele au autoritatea și resursele pentru a stabili politici naționale de securitate și pentru a negocia tratate internaționale. Statele joacă un rol esențial în apărarea propriilor granițe, protecția cetățenilor și promovarea intereselor naționale la nivel global.

Actorii internaționali și sistemul de securitate

Responsabilități tradiționale ale statelor:

- **Apărarea națională:** Statele sunt responsabile pentru apărarea teritoriului și a suveranității lor prin forțele armate naționale.
- **Politica externă și alianțe:** Statele negociază alianțe militare și economice pentru a-și spori securitatea. Exemple includ NATO, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (CSTO) și parteneriate regionale precum Uniunea Europeană.
- **Negocierea și respectarea tratatelor internaționale:** Statele participă la elaborarea și implementarea unor tratate esențiale pentru securitatea internațională, cum ar fi Tratatul de neproliferare nucleară (TNP), Convențiile de la Geneva și tratate de control al armamentului.
- **Diplomația și prevenirea conflictelor:** Statele utilizează instrumente diplomatice pentru a rezolva tensiuni sau conflicte, fie prin dialog direct, fie prin mediere prin intermediul unor organizații internaționale precum ONU sau OSCE.

Noile provocări pentru state:

- **Amenințările hibride:** Acestea includ atacuri cibernetice, dezinformare și campanii de influență care nu sunt întotdeauna operațiuni militare tradiționale. Statele sunt vulnerabile la astfel de amenințări, de multe ori orchestrate de alți actori statali sau non-statali.
- **Probleme transnaționale:** Problemele globale, cum ar fi schimbările climatice, terorismul internațional și migrația forțată, afectează securitatea statelor și nu pot fi gestionate în mod izolat.

Statul - generator de securitate: superputeri și marile puteri.

- Statul reprezintă mai mult decât un concept cristalizat treptat prin analize științifice și reflecții filosofice și implică un fenomen istoric complex. El constituie cel mai des întâlnit obiect, dar și unitate de analiză atât în sfera relațiilor internaționale (RI), cât și în cea a securității și apărării.
- De la forma sa din Antichitate până la cea modernă din zilele noastre, statul a deținut în permanentă un rol deosebit de important în configurarea securității la diferite niveluri: de la individ la grupări de state.

Începând cu secolul XIV-XVII, statul desemna corpul politic în general, “state generale”, ale cărui attribute esențiale erau:

- suveranitatea;
- capacitatea de autodeterminare;
- unitatea de teritoriu;
- reprezentativitatea.

De la statul modern liberal, statul de drept, statul social și statul totalitar, aceste atribute sau propagat de-a lungul timpului și au fost completate, dar au fost și grav încălcate (totalitarism), devenind principii ale existenței și evoluției statului modern:

principiul suveranității naționale

principiul guvernării reprezentative

principiul separării și echilibrului dintre puteri

principiul supremației constituționale sau legale

principiul consacării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului

Statul - generator de securitate: superputeri și marile puteri.

- Critica reconstructivă a statului încearcă să identifice gradul de corespondență dintre condițiile actuale ale existenței sale pe baza standardelor teoretice și propune alte forme de organizare politică, economică și socială, care ar fi preferabile în condițiile standard asupra cărora s-a convenit. În ultimele cinci decenii, în cadrul dezbaterilor a intervenit un element ce aduce o nouă dimensiune a existenței statului, în special a celui național, anume globalizarea.
- De la început globalizarea a fost privită ca o amenințare la adresa sistemului westfalian, adică la adresa statelor suverane care posedă monopolul forței în teritoriile proprii recunoscute în mod reciproc.

Stat și națiune în sistemul internațional

În mod curent, națiunea este definită printr-un număr de caracteristici cum ar fi:

teritorialitatea

populația

independența

guvernarea

Construcția unei națiuni presupune parcurgerea a cinci stagii din analiza cărora urmează și câteva ipoteze referitoare la cauzele slăbiciunii, eșecului sau, caz puțin probabil, colapsului unei națiuni. Acestea sunt:

1. identitatea: capacitatea unui grup de a gândi despre sine ca aparținând unei națiuni. Acest lucru nu se realizează întotdeauna ușor: există cetățeni francezi care se autoidentifică drept bretoni sau corsicani, cetățeni englezi care se prezintă ca scoțieni, englezi sau irlandezi;

2. legitimitatea: caracterul de conformitate a puterii - ca sursă, natură și organizare - cu ceea ce se crede preferabil sau corespunzător unor norme juridice, morale sau unor tradiții consacrate în respectiva populație;

3. penetrarea: capacitatea unei națiuni de a cuprinde toată populația și respectarea de către întreaga populație a guvernului național. Dacă anumite zone se manifestă dezobedient (nu se supun regulilor), înseamnă că există probleme de penetrare;

4. participarea: reprezentarea tuturor categoriilor de populație la activitatea de guvernare. Categoriile nereprezentate se pot manifesta dezobedient și neloial;

5. distribuirea: distribuirea averii naționale între toate categoriile de populație. Neglijarea unor zone sau categorii de populație provoacă crize sociale și instabilitate politică.

Baza unui nou concept de securitate, adaptat la epoca actuală și la o nouă ordine internațională pe plan politic, economic și militar poate fi rezumată în cuvintele:

încredere mutuală

avantaj reciproc

egalitate

cooperare

Amenințări

- În pofida faptului că amenințarea de-a lungul timpului a fost permanent prezentă în relațiile dintre oameni, că și-a perfecționat formele și metodele specifice, stând la baza cauzelor nenumăratelor stări conflictuale care au umbrit evoluția societății omenești, situația actuală impune căutarea unor soluții adecvate.
- Amenințările la adresa securității, din cauze variate, pot deveni unele dintre cele mai active și mai puternice, atât în funcție de vulnerabilitățile proprii unui mediu de securitate sau altul, cât și datorită unor factori aleatorii:

Astfel, frecvența de apariție și de manifestare, precum și intensitatea lor este diferită de la o perioadă de timp la alta. Toate tipurile de amenințări la adresa securității sunt interdependente și complementare, atât sub aspectul efectelor lor nefavorabile, cât și a măsurilor de combatere.

Există vulnerabilități :

sociale

economice

politice

psihosociale

culturale

militare

de mediu (ecologice) etc.

Ele diferă ca intensitate și durată de manifestare, în funcție de o serie de factori de natură internă și externă.

Amenințările, atunci când se transformă în atacuri, pot avea efecte greu de imaginat asupra grupurilor sociale. amenințările prezentului la adresa securității diferă în mod esențial de cele care înveninau relațiile internaționale acum câteva decenii

La nivel general, apar un număr de fenomene generatoare de preocupări sau pericole:

- dependența accentuată de unele resurse vitale greu accesibile

- tendințele negative persistente în plan demografic și migrația masivă

- nivelul ridicat al stării de insecuritate socială

- proporția redusă și rolul insuficient al clasei de mijloc în organizarea vieții economico-sociale

- fragilitatea spiritului civic și a solidarității civice;

- infrastructura slab dezvoltată și insuficient protejată

- starea precară și eficiența redusă a sistemului de asigurare a sănătății populației

- carențele organizatorice și dificultățile de adaptare a sistemului de învățământ la cerințele societății

- organizarea inadecvată și precaritatea resurselor alocate pentru managementul situațiilor de criză

- angajarea insuficientă a societății civile în dezbaterile și soluționarea problemelor de securitate

Amenințări

- Concomitent cu cele tradiționale apar și amenințări noi, necunoscute anterior, provocări care amenință stabilitatea, securitatea națională și politică. Se intensifică amenințările din sfera informațională, în rezultatul elaborării de către unele țări a conceptelor de război informațional, care presupune influență asupra sferelor informaționale a altor țări. Asemenea riscuri se referă la posibile perturbări în funcționarea sistemelor de informații și de telecomunicații, precum și securitatea păstrării resurselor informaționale, obținerea accesului neautorizat la acestea.

Printre
pericolele
principale
pentru
securitatea
națională se
înscriu:

agresiunea directă și revendicările teritoriale ale altor state

conflictele locale sau regionale în apropierea nemijlocită a frontierelor Republicii Moldova, inclusiv cele ce țin de relațiile nereglementate dintre diferite state din regiune

transportarea necontrolată a armamentului, precum și a componentelor armelor nucleare, bacteriologice și chimice pe teritoriul RM și în apropierea nemijlocită a frontierelor ei

acțiunile îndreptate spre schimbarea prin violență a orânduirii constituționale, subminarea sau lichidarea suveranității, independenței și suveranității teritoriale a republicii

acțiunile îndreptate spre tensionarea situației sociale și provocarea conflictelor sociale

terorismul, crima organizată, traficul de droguri, imigrația ilegală

acțiunile având drept scop lezarea drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor

Analizând riscurile care amenință securitatea politică a Republicii Moldova, observăm că acestea sunt printre cele mai variabile.

Instituțiile și organizațiile internaționale pot reacționa în mai multe feluri la presiunile internaționale. Mediile internaționale influențează și delimitează strategiile.

Cinci tipuri de strategii general valabile de care dispune fiecare instituție sau organizație:

supunerea, conformarea cu regulamentele este tipul de strategie cel mai întâlnit

compromisul, satisfacerea parțială sau negocierea

evitarea, efortul de a ascunde și de a proteja anumite părți, actori ai organizațiilor sau instituțiilor, de necesitatea supunerii cerințelor impuse

nesupunerea, apare când normele și interesele instituției sau organizației țintă se deosebesc substanțial de cele ale organizațiilor și instituțiilor care încearcă să le impună anumite cerințe

manipularea, desemnează încercarea intenționată de a o capta influența sau controla mediul instituțional sau organizațional

Evoluția instituțiilor și organizațiilor internaționale de securitate

- Pentru a elabora strategii, conducătorii organizațiilor și instituțiilor trebuie să înțeleagă atât provocările și amenințările din mediul extern, cât și resursele și capacitățile existente în organizație/instituție.
- Responsabilii din instituții și organizații trebuie să fie pregătiți să acționeze pe baza unor informații care nu întotdeauna sunt complete și a unor predicții aproximative asupra unui viitor cvasinecunoscut:
 - ✓ trebuie să fie în măsură să găsească noi surse de inovație care să corespundă modului în care operează;
 - ✓ să fie capabili să pună în aplicare strategia stabilită;
 - ✓ să producă schimbările impuse de aceasta pentru a-și atinge obiectivele pe termen lung.
- Organizațiile internaționale reprezintă elemente relativ noi ale sistemului mondial.

Evoluția instituțiilor și organizațiilor internaționale de securitate

- ❖ Organizațiile internaționale sunt delegate cu responsabilități suprastatele în domenii precum pacea și securitatea internațională, garantarea și respectarea drepturilor omului, democrația, diplomația internațională.
- ❖ Organizațiile internaționale sunt create prin voința și pentru realizarea intereselor statelor implicate în diverse acțiuni regionale ori universale. La inițiativa unuia sau a mai multor state, în cadrul unor lucrări pregătitoare ori al unor conferințe, se obține mai întâi acordul de principiu pentru construirea unei organizații, urmând apoi negocieri pentru adoptarea actului constitutiv a cărui denumire poate varia:
 - **Tratat: NATO; UE; Pact: Liga Națiunilor. Pactul Andin; Carta: ONU, OMC, OSA, QUA, CSI, OIF; Act constitutiv: UNESCO, UA, Statut: FMI, OMS.**
 - Mai jos sunt prezentate pe scurt principalele organizații de securitate:
ONU, NATO, OSCE, UE:

Concluzie

Instituțiile și organizațiile internaționale au apărut ca urmare a tendințelor obiective de dezvoltare a societății umane și a creșterii numărului și complexității problemelor pe care popoarele statelor lumii încearcă să le rezolve pe cale pașnică. Actualul context al securității naționale, regionale și internaționale este afectat tot mai mult de riscuri și amenințări complexe. Necesitatea unui dialog de securitate și gestionare a crizelor din partea organizațiilor și instituțiilor internaționale este tot mai necesar pentru menținerea păcii și stabilității în regiunile în care activează acestea. Prezentul și viitorul acestor instituții și organizații depinde de dezvoltarea și menținerea cooperării în toate dimensiunile securității, în cadrul și în afara instituției sau organizației, cât și de extinderea acestora, încât să dispună în permanență de noi resurse pentru rezolvarea problemelor ce apar.

Sarcini de autoevaluare:

Identificați evenimentele, politicile și fenomenele relevante din domeniul relațiilor internaționale

Dezvoltați capacități de analiză critică a transformării mediului internațional de securitate în perioada post război rece.

Explicați și interpretați concepte, paradigme și teme din domeniul studiilor de securitate internațională

Aplicați metode generale și specifice în analiza și relaționarea conceptelor teoretice în contextul practic.

Teme pentru lucrul individual:

- 1. Rolul statelor în menținerea ordinii internaționale și a securității globale**
- 2. Influența organizațiilor internaționale asupra securității internaționale**
- 3. Contribuția societății civile la promovarea păcii și securității**
- 4. Rolul actorilor non-statali violenți (teroriști, grupări criminale) în destabilizarea mediului de securitate**
- 5. Securitatea informațională: o nouă arenă de competiție între actori statali și non-statali**
- 6. Inteligența artificială și securitatea: o analiză a implicațiilor pentru actorii statali și non-statali**
- 7. Securitatea culturală: o dimensiune neglijată a securității internaționale**
- 8. Rolul tinerilor în construirea unui viitor mai sigur.**

Bibliografie

1. Barkin, Samuel J. International Organization: Theories and Institutions. Palgrave Macmillan, New York, 2013. (pagini 3-5, 29-40, 55-86, 97-120).
2. Miu D. Organizații și instituții Internaționale, 11 p.
https://www.academia.edu/7396969/Organizatii_si_Institutii_Internationale [Accesat 24.09.2021].
3. Popa V., Dolghin N. NATO și UE. Determinări și finalități. Editura Universității Naționale de Apărare București – 2004, p.12-13.
4. Popa V., Sarcinschi A. Perspective în evoluția organizațiilor internaționale de Securitate. Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I” București, 2007, 47 p.
5. Străuțiu E. Teme introductive în Relațiile Internaționale. Sibiu: Editura Universității "Lucian Blaga" din Sibiu, 2007. ISBN 978-973-739-502-3, 229 p.
6. Șiman A. Impactul organizațiilor internaționale (caz ONU) asupra dezvoltării dreptului internațional cutumiar. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.4, p. 52
7. Teme introductive în Relațiile Internaționale, București, 228 p.
8. Troncotă C. Suport de curs pentru disciplina Securitate internațională, 2006.